

“We were the champions!”
“de“golden sixties” van het popgebeuren in en om Oostende (deel 2)

door **Laurentius VANACKER**
 & **Roger JANSOONE**

Zazous, teddyboys, beatniks en “soixantehuitards”

In Frankrijk, en al vlug ook bij ons, waren de “zazous” de eerste “beatniks avant la lettre”. Reeds ontstaan tijdens de bezetting, waren zij een soort van anarchisten, vol diep misprijzen voor alle “gevestigde machten”, meer bepaald de hypocriete burgerij, politie en overheden, die tijdens de bezetting merendeels (actief of passief) hadden mee geheuld met de Duitsers en de “Nieuwe Orde”, en die zelfs de Jodenvervolging in eigen handen hadden genomen, zonder nood aan rechtstreekse “actie” van SS en Gestapo (de beklemmende film “Monsieur Klein”, van en met Alain Delon, was hiervan “une illustration gênante” en bleef in Frankrijk dan ook jarenlang verboden!). Zij droegen opvallende kledij (en de meisjes voor die tijd zeer korte rokken!) en lange haren, vettig van de Bryl crème. In Engeland waren het de “teddyboys”. Doorgaans kwamen zij niet uit de arbeidersklasse (die toen voor al die “verregaande nieuwlichterij” nog niet klaar was) maar vooral uit de middengroepen (niet toevallig - zoals ook in Duitsland - het milieu dat het meest “gefliert” had met diverse vormen van fascisme en zelfs nazisme). Zij waren opstandig, vooreerst tegen hun ouders en verder tegen zo wat heel de bestaande maatschappij, waarin zij geen vertrouwen hadden, want “gewikt, gewogen en te licht bevonden” (hetzelfde dacht die maatschappij intussen ook van hen!). Hun feestjes noemden zij “surboums” of “surprise parties”, want het “verrassingselement” moest steeds aanwezig zijn. De muziek die zij lieten horen, was aanvankelijk (reeds tijdens de bezetting) die van Duke Ellington en Glenn Miller en andere groten van de jazz, en er werd geswongen dat het een lieve lust was! Kortom, vrijheid blijheid! Dat doordrukken van opvallende “tegendraadse” kledij had - merkwaardig genoeg - al vlug ook invloed tot zelfs in de “haute couture”, dat “Walhalla” van de Parijse mode en van “le tout Paris”. Vooral de “new look” van modehuis Dior (“le couturier de ces dames”) liep hierbij sterk in de kijker. Het ziet er *nu* heel braafjes uit (zonder decolleté en met een lange en wijd openvallende rok), maar toch werden (zelfs in Parijs!) dames in een Dior outfit op straat lastig gevallen door woedende en “geschokte” (en misschien ook ietwat jaloerse) volkswomen. Die haat was eigenlijk meer in het algemeen een openlijke illustratie en demonstratie van de weerzin tegen al die rebelse “nieuwlichterij” die toen kwam opduiken. *Honni soit qui mal y pense !*

Uiteindelijk kwam het in die aanslepende “ondergrondse” anti-beweging tot een publieke en erg grootschalige uitbarsting tijdens “le joli mai” in mei 1968 (studenten *én* arbeiders samen!), met vanuit opstandig Parijs al dadelijk ook een voelbare weerslag in de buurlanden, dus ook bij ons. Veel van die “soixantehuitards” zijn nu intussen allang fatsoenlijke en voorbeeldige burgers geworden (want uiteindelijk heeft het “establishment” steeds het laatste woord!), maar de schok die zij hebben teweeggebracht had zeker blijvende gevolgen, en hun slogans (zoals “L’imagination au pouvoir!” en “Il est interdit d’interdire!”) zijn hardnekkig blijven meegaan in het dagelijks spraakgebruik.

Invloed van literatuur, theater en popart

Die jongeren werden niet alleen beïnvloed door muziek maar ook door literatuur en theater. In veel mindere mate gold dat ook voor de film, eenvoudig omdat na de bevrijding nogal wat regisseurs en acteurs (zelfs regisseur Sacha Guitry en de beroemde Arletty van “Les enfants du paradis”) wegens collaboratie (soms “collaboration horizontale”) in de vangarmen van het repressieapparaat terecht kwamen. Heel West-Europa werd overspoeld met Amerikaanse films, een echt “inhaalmanoeuvre”

wat betreft de sedert 1939 in de USA uitgebrachte films (o.a. "Gone with the wind") die om evidente redenen hier nog niet vertoond waren. In een tijd zonder TV (en zonder die verslavende informatica gadgets) werd er door de jeugd nog veel gelezen (er was toen op school zelfs in iedere klas een kleine jeugdbibliotheek). En wat werd er zoal gelezen? Bij studenten ging het vooral om Franse filosofen en auteurs zoals Sartre, Camus, Aragon, Apollinaire, Simone de Beauvoir, Lautréamont en Gide, en voorts Amerikaanse romans (Hemingway, Steinbeck, Thornton Wilder, Thomas Wolfe). Nogal zware kost? Voor de hedendaagse jeugd heel zeker, maar voor die jongeren was dat "eten en drinken", de bron waaraan zij zich konden laven in hun zoektocht naar nieuwe ideeën. Voor "meer gevorderden" waren niet alleen Sartre en Camus zeer populair maar ook andere "existentialistische" filosofen zoals Kierkegaard, Husserl, Heidegger, Merleau-Ponty, Beaufret, allemaal namen die nu waarschijnlijk voor velen niets meer zeggen maar die er toen ingingen als koek en ei! Een apart geval was Antoine de Saint-Exupéry, die met zijn nu nog gelezen boeken "Terre des hommes" en "Le petit prince" overal (ook bij ons) grote indruk verwekte. Wie schrijft die blijft!

Die jongeren waren geen fervente krantenlezers omdat de pers, of ze nu links of rechts was, in hun ogen geen genade vond want te "bourgeois", reactionair of conservatief. In Frankrijk (en deels ook in België, en tot in Oostende) was hun lijfkrant het satirisch weekblad "Le Canard enchaîné", dat sinds 11 juni 1940 had opgehouden te bestaan maar na de bevrijding zegevierend terug was opgedoken, al onmiddellijk weer uitblinkend in "oneerbiedigheid" (*un manque de respect*) en in grove en soms "foute" grappen en moppen. Toen Hitler in 1945 in zijn bunker in Berlijn zelfmoord pleegde, werd een cartoon gepubliceerd waarin je de Führer zag aankloppen aan de hemelpoort, waarna hem door Sint-Pieter bij wijze van straf een Davidster werd opgespeld! Een "grap" die bij (overlevende) joden niet erg in de smaak viel! Maar anderzijds weigerde het blad mee op te stappen in de hetze tegen "les collabos", wat het zeker wel tot eer strekte in die tijd van de genadeloze "scalpenjacht".

Die "existentialistische" stroming werd in het rechtse kamp beschouwd als een vorm van marxisme, ... en anderzijds in Moskou bestempeld als een uiting van "reactionaire bourgeoisfilosofie"! Of, met andere woorden, dat existentialisme existeerde klaarblijkelijk op de *juiste* manier! Dat communisten anti waren, is nogal begrijpelijk, want het existentialisme stelde dat het *individu* (en dus niet de maatschappij of "de geschiedenis") bepalend en verantwoordelijk is voor de richting die hij aan zijn leven wil geven. En dat was het precies waarnaar die jongeren zelf verlangden! Het existentialisme telt nu weliswaar nog relatief weinig aanhangers, maar het is toch bekend gebleven als meteen ook een *littéraire* beweging omwille van klassiek geworden romans van o.a. Sartre en Camus. Want voor het eerst had je hier nu filosofen die *ook romans* schreven, wat er toch wel op wijst dat filosofie en maatschappij toen ergens nauw met elkaar in verband stonden. Hoe maatschappelijk dit *concreet* verweven was, bleek ook uit de intussen legendarisch geworden "pleisterplaatsen" van al die rare snuiters in het Parijs van toen, meer bepaald in de buurt van Saint-Germain-des-Prés, in bepaalde "stamcafés" zoals "Flore" of "Les Deux Magots" of "Brasserie Lipp" of "Le Catalan" (stamcafé van Picasso), nu een "must" voor al wie écht het Parijs van toen nog wil opzoeken of "heropsnuiven" (en nu sedert 13 november 2015 misschien nog meer een "must" geworden!). Het regende in Parijs ... en het druppelde al dadelijk ook door naar Oostende, waar de uitgaansbuurt een "rive gauche" tegenhanger werd van de kroegen van Saint-Germain-des-Prés, met - typisch voor Oostende - de boekhandel Corman, toen (en ook nu nog) de lokale "katalysator" van al wie of wat progressief was of als dusdanig wou doorgaan. Een "katalysator" is een scheikundige stof die het op elkaar inwerken van andere stoffen *versnelt*, *zonder zelf* van samenstelling te veranderen. Toch wel kenschetsend voor die boekhandel, die al die jaren tot vandaag zichzelf gebleven is, met niettemin een reeds lange geschiedenis achter zich van het "versneld leven brengen in de brouwerij" via het op elkaar inwerken van in boeken verpakte ideeën. *Verba volant, scripta manent ...*

Zoals aangetoond in de serie over de bezetting, was in Oostende het *toneel* zelfs in die sombere oorlogsjaren nog springlevend, vooral dankzij de talentvolle en ondernemende regisseur en acteur Remi Ponjaert, alias Remi Van Duyn. Daarna bleven (zelfs na - helaas ! - sluiting en sloop van de Schouwburg) de podiumkunsten toch flink in trek ... en bleef ook in het Oostends theaterleven de regen nog steeds uit Parijs doordruppelen, thans vooral via "existentialistische" toneelopvoeringen, waarbij "Antigone" van Jean Anouilh en "La folle de Chaillot" van Jean Giraudoux nogal wat bijval bleken te hebben, ook al was Oostende daar blijkbaar nog niet zo dadelijk "rijp" voor. Intussen is met "Theater aan Zee" Oostende opnieuw pionier geworden wat betreft gedurfd en vernieuwend theater, aldus succesvol heraanknopend met een vroeger reeds bestaande traditie. Remi Ponjaert zou misschien niet erg verrast opkijken indien hij eventueel ooit nog eens via reïncarnatie mocht terugkomen! "Ja, dat ken ik. *L'éternel retour!*" zou hij allicht gedacht hebben.

Ook in de *beeldende kunst* liet de nieuwe tijdsgeest onvermijdelijk zijn invloed gelden, vooral via de "popart", met "vernieuwers" zoals Andy Warhol en Roy Lichtenstein die het erop waagden om van de meest alledaagse objecten van onze consumptiemaatschappij (zoals conservenblikjes!) het ideale voorwerp én het onderwerp te maken van een totaal nieuwe kunstrichting. Herontdekking van het alledaagse! In die revolutionaire tijd van Che Guevara gingen "maatschappijkritische" artiesten nog een flink stapje verder, zoals hierna afgebeeld in een schilderij van Eco, "American Interiors" (1968), waaruit opstandige arbeiders en boeren brutaal "binnendringen" tot in de knusse huiskamer van de brave burger! Die "gekheden en rare dingen" werden meewarig en spottend bekeken maar halen nu intussen allang bijna onbetaalbare prijzen op de internationale kunstmarkt! "Ja, 't kan verkeren!" zei Bredero. Dat uitdagend en grimmig vertoon had soms een dolkomisch gehalte, zoals in de absurde kolder van de *Monty Python shows* (met o.a. John Cleese), knotsgekke popart op TV en in de film, en precies hierdoor een vlijmscherpe aanval op de verstarde burgermaatschappij (zoals in "How to irritate people", geïnspireerd door de satire "How to confuse a cat"). Want "le ridicule tue ..."

De eigen Oostendse voorgeschiedenis

Het Oostends popgebeuren is dus niet zomaar uit de lucht gevallen, vooral onder buitenlandse invloeden, maar had dan toch ook een typische *eigen* voorgeschiedenis via een aantal *plaatselijke* volkszangers (het woord "pop" of "folk" bestond toen nog niet) van de jaren dertig en veertig. Eerst en vooral moet hierbij worden onderstreept (of eraan herinnerd) dat, indien hiervan zoveel voor het nageslacht is bewaard gebleven, dit ongetwijfeld de grote verdienste is van **Jef Klausning** (1918-2004), dé grote Oostendse maritieme heem- en volkskundige. Hij heeft soms letterlijk "uit de mond" allerlei volksliederen (vooral van vissers en vissersvrouwen) opgetekend, op magneetband opgenomen en (muzikaal goed geschoold) op melodie gezet en neergeschreven. Zijn standaardwerk is "Het groot Oostendsch Liedtboek" (1991), enig in zijn soort en nog steeds een inspiratiebron voor al wie nog eens wil zingen "op z'n Ostends". Samen met vader en zoon Desnerck, was hij de behoeder en bewaarder van een flinke brok Oostendse volkscultuur. Hij leeft en leve voort in zijn werken!

De voedingsbodem voor die reeks volkszangers lag in een lange traditie van (vooral) vissersliederen, doorgaans "klaagzangen" over "het droevig lot van de visscher". De zangvereniging "**Het Looze Visschertje**" (1902-1981) was één van de eersten die vissersliederen op zijn repertorium nam. Doch er waren eveneens de markt- en café-chantant zangers, zoals Jan van Wulpen, Henri Bidi, Prosper Alleene, Julien Bullaert, het Duo Rans en natuurlijk ook de overbekende Tamboer.

De tekst van "Op de vismarkt ben ik geboren" (op melodie van "Du Gris") werd geschreven door de Gentse revueschrijver Henri Van Daele en naar Oostende overgebracht (in het Oostends "vertaald") door Leonard Reynaerts voor de Oostendse revue van 1924. **Irma Westerlinck**, alias

Bubbelinne (1908-1993), zong het in 1956 op een 78-toeren-plaat (mede dankzij Jef Klausning) ... en sedertdien is dit bij uitstek hét Oostends volkslied geworden! Dit werd meteen en als vanzelfsprekend ook de titel van het Jaarboek 2004 van de “Bond van Westvlaamse Volkskundigen” met als thema “Zeevisserij en maritieme volkskunde” (intussen ook al een verzamelobject geworden), en met daarin een speciaal hoofdstuk “Zingende baren : liederen van de zee” (een allerlaatste bijdrage van Jef Klausning) . In het interbellum zongen volkszangers smartlappen over verlaten vissersliefjes, schamele vissersweesjes en wanhopige vissersweduwen. Ze bezongen vooral ook de rampen en het natuurgeweld op zee. De “zingende baren” waren inderdaad soms ook woest en wreed, ... *the cruel sea!* Zelfs Gouverneur Hendrik Baels (vader van prinses Liliane) kon niet nalaten om zelf ook de tekst te schrijven van een visserslied, het aangrijpend “Sint Petrus Lied”, getoonzet door Alfons Verschelde (organist van de Kapucijnenkerk), dat nu nog altijd wordt gezongen op de Vissersmissen of bij de begrafenis van een visser. Dit toont toch wel aan dat toen, van hoog tot laag, het visserslied zeer goed ingeburgerd was!

Het visserslied kende na W.O.2 een heropleving en meteen ook een *vernieuwing* . Uit Nederland kwamen vissers- en zeemansliederen bij ons binnen via grammofoonplaat en radio. Zeer populair werden “Ik heb op zee mijn leven lang gevaren” en “Langs de kaai in 't visserskwartier”. Oostende leverde in die naoorlogse periode ook *eigen* en nieuwe vissers- en zeemansliederen, aanvankelijk op bestaande melodieën waarmede iedereen reeds vertrouwd was. Dat was het geheim van het succes van Albert Lingier, alias **Bertino** (met vooral “Ostende oender woater”), en Jérôme De Poorter (de “**Nonkel Jerome**” uit Bredene) . De volkse “**Oostendse revues**” van 1968 tot 1998 kenden veel succes , mede dankzij de medewerking van Oostendse folkloregroepen. Herman Moerman en Ray Huilmand (alias **Jo Deensen**) schreven liederen voor die revues en nog andere teksten, getoonzet door **Freddy Feys** (oprichter van een dansorkest, waarin Will Tura voor het eerst mocht optreden). Die liederen werden vaak gezongen door de onvergetelijke doch helaas jong gestorven **Lucy Monti** (Lucienne Bollenberge, 1933-1978). Haar broer was de rockzanger **Pete Monti** (Peter Bollenberge ,+2001)), die al in november 1960 mocht optreden (samen met Dan Ellery en Peter Koelewijn) in een BRT (eenmalig!) TV rock 'n roll programma, en die nadien carrière zou maken als zingende steward op Duitse cruiseschepen (een journalist bestempelde na dit “historisch” TV optreden deze muziek als “een kruising tussen onderontwikkelde kwallen en commerciële hyena's”, waarna de BRT-directie, geschrokken van zichzelf, dan maar wijselijk afhaakte). Het repertoire van Lucy Monti werd na haar overlijden succesvol en met veel klank en zwier overgenomen door **Lucy Loes** (Lucienne Vanbesien, 1928-2013), de bejubelde “Koningin van het Visserslied” en jarenlang de topvedette van de Paulusfeesten in augustus, met als vaste “meezinger” een daverende “Zeekapiteing”!

Die volkszangers (vooral ook omdat ze vaak nogal “maatschappijkritisch” waren, een woord dat toen nog niet bestond) vormden eigenlijk de *voedingsbodem* waaruit het Oostendse popgebeuren is kunnen ontstaan. Uit dit milieu ontsproot zelfs al onmiddellijk een echte rockzanger, namelijk Pete Monti , dadelijk gevolgd door de “Seabirds” en “The Swallows”. Vooral de inslaande “Protest Rock” van de “Seabirds” getuigde al meteen ook van die Oostendse geest van sluimerende rebellie en “tegen de scheenen schoppen”, tegen het establishment . Voor het overige “all you need is love!”.

Een andere voedingsbodem voor de plaatselijke rockrage was ontegensprekelijk het toen nog echt en onvervalst Visserskwartier, tevens ieder weekend een bruisende uitgaansbuurt, want “bie uus aan 't zeetje is er veel plezier!”, een aaneenschakeling van “staminees” , waar het edel gerstenat rijkelijk vloeide, een dankbaar aangegrepen ontspanning na dagen- en soms wekenlang hard “zwoegen en roendzwaotelen” op zee . Voor wie het zich niet meer herinnert : dat Visserskwartier omvatte toen vooreerst een noordelijke gedeelte , de “Oede miene” en de “Vissemarkt”, waar ook “Bubbelinne” in een of andere visserscafé nog eens wist op te treden. In het zuidelijk gedeelte was het

uitgaansleven geconcentreerd rond het Pauluspleintje, de Sint-Franciscusstraat en de Visserskaai. Als jonge vissers tijdens het weekend “op zwier gingen”, was dit in een steeds wisselende groep van zowel kustvissers, middenslagvissers als IJslandvaarders, naargelang ze al dan niet aan wal waren. Ze waren steeds “in uitgaansuniform”, piekfijn uitgedost, niet zo maar in jeans en cowboyhemd maar in maatpak, wit hemd en das, gouden ringen en polshorloge, en lederen schoenen. Op zee in een vissersplunje, maar aan wal zeker niet als een “clochard” maar als “een menèère”! Ja waarom niet? De meest bekende groep van fuifnummers - reeds in de jaren vijftig - was “de bende van Barbé” (Barbaix, een oom van kustvisser en auteur Eddy Serie, “al van joengs af” een figuur in het Visserskwartier). Zij hadden een vaste stek in het café van “Zwarte Maria” (hoek Vismarkt/ Sint-Franciscusstraat, een café waar zelfs prins Karel wel eens binnensprong! De jukebox omvatte een geschakeerd en bestendig aangevuld “repertorium” van rock- en popmuziek. Die jonge vissers werden dan ook al vlug echte *rockfanaten* die van nabij alle rockevoluties hebben gevolgd en meegezongen (en die nu als ouwe rockers nog altijd in de ban zijn van die rockmuziek). Er werd toen in de heroplevende visserij flink geld verdiend en die snaken waren dan ook gul met elk een “tournée générale” en vervolgens “ ‘n keer de nacht doortrekken”. En “it’s so easy to fall in love!”. Er was immers ook steeds “schoon volk”, knappe en levenslustige meiden die samen met die “looze vissers” maar al te graag eens de bloemetjes wilden buiten zetten! Over die “Ostendsche meisjes” is een lied ontstaan dat veel Oostendenaars nu nog altijd bekend in de oren klinkt! Intussen al wat oudere dames kunnen zich afvragen “och ja, met wien ben ik toen ollemoale uut geweest?”. Mettertijd begint dat allemaal wel iets te vervagen ... Bekend in de jaren zestig was ook en vooral “de bende van Pies” (“lapnaam” van Maurice Zanders, IJslandvaarder en daarna samen met Eddy Serie kustvisser op het schip van diens vader). De “Pies” werd al vlug één van de populairste figuren in het Visserskwartier, een grappenmaker en een echte “vrouwenzot” maar ook samen met zijn kompanen de vurige fans van Elvis Presley, Paul Anka en Frankie Laine, spoedig gevolgd door de Beatles en de Rolling Stones. Zij waren ook verzot op nieuws uit de filmwereld (met filmsterren als Brigitte Bardot, Gina Lollobrigida en Sophia Loren), en dit via “Picollo” en “Ciné-Revue”. *La dolce vita* ! Uitgeknipte foto’s gingen mee op zee, aan boord netjes opgeborgen of opgeprikt in de scheepskooien, weldra gevolgd door die van bunny’s en stoeipoezen uit “Playboy” ... die men uiteraard ook kocht omwille van de bijzonder interessante artikels.

Heel die bonte Oostendse voorgeschiedenis is dus hier zeker het vermelden waard , om *ook langs die weg* te kunnen begrijpen hoe in Oostende een “new sound” is *kunnen* ontstaan, de lokale en alhier ook vrij originele beat van de “golden sixties”, met een “uitstraling” tot ver in het binnenland. Maar het begon eigenlijk allemaal zeer bescheiden, bijna primitief, met in 1956 een eenzame “geboorte” in een achterkeukentje, met een geleende gitaar en een eerste lied inzingend op vaders bandopnemer. Nu ja, alle begin is moeilijk, en dat zullen we dan ook wel geweten hebben. Meer hierover in een volgende aflevering ! In elk geval, het bedje was gespreid, en het was nu nog enkel wachten op de zaaier. En toevallig of niet, maar al onze schoolschriftjes waren toen van het merk “De Zaaier”!

(wordt vervolgd)

De illustraties komen uit de collecties van Roger Jansoone, Eddy Serie en Foto Luc

Invloed van de “zazous” op de “haute couture”: de “Dior look” (1947)

“shoking”? – Parijs rue Lepic: haat tegen de “new look” van Dior !

“American interiors” popart van Eco (1986)

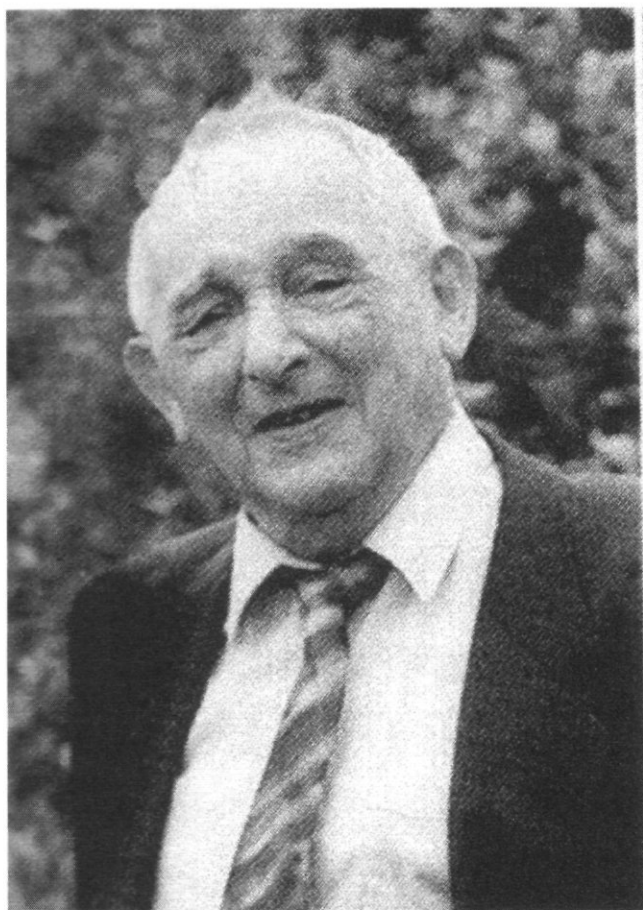
Zangvereniging “Het Looze Visschertje” (1933)

“Het Looze Visschertje” met uiterst links Lucy Monti

1964: vrolijke rockfans in het Visserskwartier !

Jef Klausling, behouder van Oostendse volksliederen

Geboorte van Oostende rock in een keukentje (1956)